

[Formanden.]

indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den sidste sag på dagsordenen var:

Forespørgsel til statsministeren og indenrigsministeren af Aksel Larsen, O. Mathiasen og Morten Lange.

„Statsministeriet har til alle husstande udsendt en pjece med titlen „Hvis krigen kommer“.

Mener regeringen, at de råd og de anvisninger på beskyttelsesforanstaltninger, der i denne pjece gives befolkningen, er af reel værdi i tilfælde af, at Danmark udsættes for krigshandlinger?“

Ordføreren for forespørgerne (Aksel Larsen): Det er sjældent, en offentlig tryksag vækker så megen diskussion og bliver udsat for så megen kritik som den af statsministeriet til alle landets husstande udsendte, af civilforsvarsstyrelsen affattede pjece „Hvis krigen kommer“.

Det hav af kritiske, henholdsvis forsvarende artikler, den samlede presse har aftrykt, har lige så lidt som offentlige diskussioner mellem sagkyndige i radio og på møder skabt klarhed over, om de råd og anvisninger, der i pjecen gives befolkningen, har nogen værdi for denne, eller om det i det hele taget har været forbundet med nogen nyttevirkning, at staten har bekostet og udsendt denne pjece. Det må være ønskeligt, at regeringen får lejlighed til i folketinget at give redegørelse for sit syn på disse spørgsmål. Da pjecen nok er udsendt af statsministeriet, men udarbejdet af civilforsvarsstyrelsen, har forespørgerne anset det for rigtigt gennem forespørgslens formulering at give såvel den højtærede statsminister som den højtærede indenrigsminister anledning til her at fremkomme med udtalelser.

De for pjecens indhold ansvarlige regner vel desværre rigtigt med, at en mulig ny storkrig må blive en krig, hvor de værste ødelæggelsesvåben, menneskene endnu har konstrueret, kernevåbnene, vil blive taget i brug. De regner med, at hvis Danmark

bliver krigsdeltager, kan vort land blive direkte udsat for atom- eller brintvåbenbombardement, og at faren i hvert fald er meget stor for, at sådanne bomber nedkastes nær dansk territorium. De regner med, at angrebet kan komme overraskende, ja, endda uvarslet, og regner naturligvis med, at også andre krigsvåben kan og vil blive taget i brug. Ud fra denne vurdering har de så udarbejdet de råd, de med hele regeringens autoritet giver befolkningen.

Det er vel uundgåeligt, at en sådan pjece må virke opskræmmende på mange mennesker, selv om dens hensigt er at berolige med forsikringer om, at det ikke er vanskeligt, i hvert fald ikke uoverkommeligt, for den enkelte at skaffe sig sådan beskyttelse, at kun de, der befinder sig direkte på eksplosionsstedet eller i dets nærmeste omegn, vil være udsat for dødelig fare. Som pjecen er affattet, vil vel de fleste læsere af den enten opfatte det som umuligt at følge dens anvisninger eller også danne sig det indtryk, at også om man skulle være i stand til at gøre det, så giver det ingen beskyttelse af virkelig værdi.

Det fremgår af pjecen, at hvis man ikke befinder sig i meget solid og veludstyret dækning, har man ingen muligheder for at overleve den umiddelbare radioaktive stråling fra en kernevåbeneksplosion, der kommer overraskende. Her trøstes man med, at denne strålingsdræbende virkning hovedsagelig er begrænset til det område, der alligevel ødelægges totalt af varme- og trykbølgen. Da dette område ved sprængning af, hvad man vel desværre nu må kalde en mellemstor bombe, har en diameter på over 30 km, vil man forstå, at hvis det drejer sig om en større by — for slet ikke at tale om hovedstaden — så må de på forhånd, trods alle beskyttelsesforanstaltninger, prisgivne mennesker tælles i ti- eller hundredtusinder.

For om muligt at beskytte sig mod selve eksplosionens middelbare virkninger og i hvert fald mod strålingen fra det radioaktive nedfald anbefales det at bygge eller indrette beskyttelsesrum. Til disse stiller man det primære krav, at de skal have så tykke mure og tag eller dæk, at den radioaktive stråling udefra nedsættes til en hundrededel. Allerede her studser man: en hundrededel af hvad? Er det ligegyldigt,

[Aksel Larsen.]

hvor stor strålingen er uden for beskyttelsesrummet — blot den kan nedsættes til en hundrededel, så skulle man altså i den henseende kunne være tryk?

Dernæst stiller man det krav til beskyttelsesrummene, at de skal være så tætte, at regnvand eller radioaktivt støv ikke kan trænge ind. Det anbefales at tætnes alle revner med vat og klæbebånd, omend ikke i selve folkepjecen, så i en tilsluttende pjece. Dette rejser imidlertid spørgsmålet om, hvorledes de mennesker, der opholder sig i et sådant beskyttelsesrum, skal kunne få luft. Der skal jo regnes med et ophold i rummet, ikke på timer eller dage, men på en, to eller måske flere uger. Af tegningerne i pjecen forstår man, at luftfornyelsen skal ske gennem et lille rør, der rager et kort stykke op i det fri — ganske vist med den risiko, at ved eventuelle sammenstyrtninger knuses eller blokeres lufttrøret. Ved betjening af en håndpumpe eller ventilator skulle ventilationen så kunne ske.

Jeg tør naturligvis ikke tage parti i den standende strid mellem civilforsvarsstyrelsen på den ene side og professor Møllgaard på den anden side. Jeg ved, at det, man kalder kuldioxyd, på dansk kulsyre, er betydelig tungere end atmosfærisk luft, men jeg kan ikke derfor afvise påstanden om, at luftens bevægelighed skulle eliminere faren for kvælning. Dog må jeg efter at have læst detaljestyret om indretning af beskyttelsesrum henstille, at vi får klarhed over, hvorvidt man, i tilfælde af at der samler sig kulsyre i rummet, dør på grund af indånding af kulsyre eller af mangel på ilt. Sagkyndige, som jeg har talt med, vil hævde, at det er det sidste, medens civilforsvarsstyrelsen mener, det er det første.

Jeg vil imidlertid mene, at det må være civilforsvarsstyrelsen, der har pligten til at bevise sine først fremsatte påstandes rigtighed, og når man kun støtter sig på trykte rapporter fra andre lande uden selv at have foretaget betryggende forsøg, kan vi ikke føle os sikre.

Man kan heller ikke føle sig sikret mod radioaktivt støv, og i bedste fald er det en alvorlig fejl, at man først bagefter har beskæftiget sig med filtreringsspørgsmålet, idet man har rådet til at binde f. eks. en

støveklud over ventilationsrøret. Dette ville muligvis være tilstrækkeligt, hvis det drejede sig om meget grove radioaktive støvpartikler, men når disse er så fine, at de ikke kan høres, lugtes, smages eller føles og kun i særlige tilfælde kan ses som fint støv, så synes det givet, at der skal bruges et meget fint og effektivt filter, som hurtigt vil gøre ventilation pr. håndkraft umulig.

Senere under en diskussion har man fra civilforsvarsstyrelsen sagt, at rummet jo ikke skal være helt tæt — hvis det ikke skal være helt tæt, hvorfor skal man så bruge vat og klæbebånd? — og at man, hvis luften i rummet bliver dårlig eller for fugtig, bare kan åbne ud til naborum eller til det fri. Dette må nu forekomme noget risikabelt, da det radioaktive nedfald jo vil være ikke blot i dage, men måske i uger og selvfølgelig vil kunne drive ind gennem en døråbning, ja, ind gennem sprækker.

Uden at være sagkyndig må man have lov til at sige, at de råd, der gives landbrugere om indretning af beskyttelsesrum, må forekomme de allerfleste umulige at følge. Lad mig se stort på pjeceforfatternes forestilling om, at man på bondegårdene har kreaturerne stående i laden, og lad mig se bort fra deres åbenbare tro på, at nogen landbruger kan og vil bygge tykke beskyttelsesmure uden om staldbygningerne og herunder også dække vinduer og døre allerede nu, selv om jeg ikke tror, landmænd ser stort på sådanne rådgiveres ukendskab til forholdene. Men hvis man ude på landet skulle følge anvisningerne om at grave et beskyttelsesrum under ladegulvet, hvordan skal luftfornyelsen så finde sted? Fra et sådant hul kan man jo ikke åbne døren til et sidelokale, en korridor eller til det fri. Og den opgave at tætnes en hel ladebygning mod radioaktivt støv overstiger vist, hvad der er menneskelig muligt.

Det er fra et vist synspunkt set ikke korrekt at kalde de foreslåede rum beskyttelsesrum. De skal jo beskytte på en helt anden måde end beskyttelsesrummene under den anden verdenskrig. De skal være opholdsrum, beregnet til ophold for mange mennesker i flere dage eller uger. Det rejser virkelig problemer med hensyn til forsyningen med mad og vand, med hensyn til de sanitære forhold o. s. v., problemer, som vil være vanskelige at løse uden store bekostninger.

[Aksel Larsen.]

Ser man bort fra disse vanskeligheder, hvad man formentlig ikke kan, er det, forekommer det mig, et tegn på den lethed for ikke at sige letfærdighed, hvormed man har udarbejdet pjecen, at den giver anvisninger på madvarer, som enten ikke fandtes i handelen, eller som kun kunne leveres af et enkelt firma, da pjecen blev omdelt til husstandene.

Regner civilforsvarsstyrelsen med, at ret mange ejere af enfamiliehuse vil bygge beskyttelsesrum i disses kældre efter de anvisninger, der gives i pjecen? Hvis det ikke er store huse og man skal benytte den illustrerede sandsækkemetode, vil det sige, at ikke blot skal det meste af kælderen indtages i beskyttelsen, men også mindst tre af rummene i stueetagen skal gøres helt eller delvis uanvendelige til beboelse. Det kan da ikke forlanges, at man for at have et beskyttelsesrum i krig skal gøre sit hus ubeboeligt i fredstid.

Men selv om så var, hvad så med de mange, der ikke bor i enfamiliehuse, eller som ikke er hjemme under eksplosionen? Ja, dem henviser man til de offentlige beskyttelsesrum. Det siges udtrykkeligt, at opholder man sig udendørs, skal man kaste sig ned og blive liggende et par minutter, hvorpå man skal søge nærmeste beskyttelsesrum. Hvor er de offentlige beskyttelsesrum? Befolkningen kender kun rummene fra krigen. De er aldeles uanvendelige som beskyttelsesrum og opholdsrum i en atomkrig, det er klart for de fleste, selv om måske de for pjecen ansvarlige ikke har tænkt over det. Jeg er bange for, at det kan få befolkningen til at tage hele pjecen og dens hensigt mindre alvorligt, at man her henviser til at søge dækning i beskyttelsesrum, som ikke findes og vel ikke vil findes endnu en årrække, selv om jeg af avismeddelelser — det er jo derigennem, folketingets medlemmer efterhånden må hente en væsentlig del af deres informationer — har set, at nu agter indenrigsministeren at søge bevilling til at påbegynde bygningen.

Jeg anmoder på forespørgernes vegne regeringens repræsentanter om at give en redegørelse for disse og andre spørgsmål, der rejser sig i forbindelse med den udsendte pjece. Herunder vil vi også gerne høre lidt

om de evakueringer af befolkningen i de større byer, om hvilke man i pjecen siger, at de er forberedt. Det vil vel især have interesse for os, der bor i hovedstaden. Jeg mener naturligvis ikke, at en evakueringsplan i detaljer skal oprulles her i tinget. I betragtning af, at hovedstadens omgivelser og vel især det, man kalder Nordsjælland, er spækket med militære anlæg og følgelig med krigsmæssige mål som vist ingen anden del af landet, vil det imidlertid være gavnligt, om regeringen kan forsikre os om, at evakueringsplanerne for hovedstaden tager hensyn til dette og ikke går ud på at flytte befolkningen fra et eventuelt bombe-truet eller endogså bombehærgede område og ud til en krigsskueplads.

Jeg tillader mig altså at anmode de højtærede ministre om i deres redegørelser at komme ind på disse spørgsmål, men også på andre spørgsmål, som er relevante og har været diskuteret offentligt siden udsendelsen af pjecen „Hvis krigen kommer“. Jeg tillader mig samtidig at spørge, om ikke regeringen påtænker foranstaltninger, der kan dæmme op for den utiltalende spekulation i at tjene penge, som vi i pjecens kølvand har oplevet fra oversmarte entreprenører, samvittighedsløse grundspekulanter og fra levnedsmiddelfirmaer og andre forretningsfolk.

Jeg er opmærksom på, at en del af de spørgsmål, der kan rejses, for så vidt allerede er besvaret, som den højtærede indenrigsminister har besluttet at lade fagfolk undersøge, om civilforsvarsstyrelsen har ret eller uret i de anvisninger, den giver befolkningen. Alligevel mener jeg, at der er god grund til at give en yderligere redegørelse her i tinget. Det drejer sig ikke blot om luftfornyelse, og jeg afventer med interesse redegørelsen fra de to højtærede ministre.

Statsministeren (Kampmann): Den stillede forespørgsel kan jeg for så vidt besvare meget kort, nemlig bekræftende. De råd og de anvisninger, som findes i pjecen „Hvis krigen kommer“, er af reel værdi, men heri ligger selvfølgelig ikke, at den, der følger disse råd og anvisninger, har garanti for at kunne overleve, hvis krigshandlinger igen skulle ramme Danmark, men

[Statsministeren.]

der ligger det i det, og det har også sin værdi, at den, der følger disse råd, har større chance for at overleve.

Inden jeg går over til at uddybe denne besvarelse, vil jeg gerne benytte lejligheden til at komme med enkelte mere almindelige bemærkninger om baggrunden for pjecens tilblivelse og den helhed, som pjecens udgivelse må ses som en del af.

Det har vel ikke så stor værdi at diskutere, om risikoen for krig i verden er større eller mindre end tidligere. Vi må, hvis vi vil være realistiske, konstatere, at der findes en risiko for, at de nuværende udenrigspolitiske forhold kan blive yderligere forværret, og en risiko for, at spændingen kan føre til ny krig. Vi skal vel heller ikke i dag diskutere udenrigspolitik; men lad det dog være sagt, at Danmark fortsat vil gøre sin indsats for at bevare freden, og der er vel mere brug herfor end nogen sinde.

Det er en følge af denne risiko for en krig, som vi ikke kan lukke øjnene for, at vi herhjemme som regeringerne i en række andre lande træffer foranstaltninger, der kan afbøde virkningerne af en krig, hvis den skulle komme, foranstaltninger, som kan begrænse antallet af ofre og skader mest muligt. Det er med dette formål, vi opretholder og siden midten af 30'erne har opretholdt et civilforsvar, hvilende på staten, kommunerne og i vidt omfang på den enkelte. Vi må på en række andre områder inden for det civile samfund overveje og planlægge opretholdelsen af dette civilforsvar i videst muligt omfang også i en krigssituation; vi må erkende — og jeg tror, vi alle gør det — at krigens våben i dag har en sådan slagkraft, at skadevirkningerne for det civile samfund, hvis de kraftigste våben bliver bragt i anvendelse, kan blive så omfattende, at kaos kun kan imødegås, hvis man på forhånd i hvert tilfælde har tænkt problemerne igennem. For den enkeltes chancer for at overleve vil det være af afgørende betydning, at han eller hun har gjort sig visse tanker og truffet visse forberedelser. Civilforsvaret og det civile beredskab i det hele taget vil få sin effekt væsentligt forøget, hvis hver enkelt borger interesserer sig for og tænker over disse problemer.

Ingen kan på forhånd fortælle os, hvor-

ledes en krig vil ramme det enkelte land. Ingen kan sige os, om en krig, hvis den skulle komme, bliver en krig med anvendelse af atom- og brintvåben. Ingen kan sige, om kemiske eller bakteriologiske krigsmidler vil blive bragt i anvendelse mod de væbnede styrker eller mod civilbefolkningen, og ingen kan fortælle os, om Danmark bliver udsat for direkte militærangreb, og hvilke våben der vil ramme os.

Hvad vi kan gøre, er at se faren i øjenene, at bedømme, hvilken risiko vi mener er størst, og at træffe de forholdsregler, som det med de økonomiske begrænsninger, vi har, er muligt at træffe.

Jeg har set af udtalelser i nogle blade, at rammer atomkrigen Danmark, er der intet at stille op; og det er givetvis rigtigt, at store områder vil blive ødelagt. Men selv hvis vi forestiller os, hvad jeg mener ikke er særlig realistisk, at Danmark bliver udsat for angreb med de kraftigste våben, vil der i Danmark være overlevende, som vil kunne opretholde livet, forudsat at samfundet og den enkelte i tide har truffet visse begrænsede forholdsregler.

Det fremgår af pjecen, at de største våben, som vi kender i dag, har en skaderadius på ca. 100 km, idet jeg ser bort fra det radioaktive nedfald, som føres af sted med vinden, og som man kan beskytte sig imod. Der er intet beroligende i denne oplysning, men det må dog være en naturlig opgave for myndighederne at fortælle, at ikke alene befolkningen uden for skadeområdet, men også nogle af dem, der opholder sig inden for den nævnte skaderadius, vil have mulighed for at redde sig selv eller for at blive reddet ved forholdsregler, der sættes ind udefra, særlig hvis man forud for angrebet træffer forholdsregler til at beskytte sig selv.

I folkepjecens opgivelser over kernevåb-
nenes ødelæggende rækkevidde er det korrekt anført, at der tales om skadeområdet for ubeskyttede personer. Pjecen skjuler ikke — det ville også være forkert, hvis den gjorde det — at et angreb med kernevåben mod dansk område ville betyde frygtelige tab i menneskeliv og materielle skader, men den kan også fortælle, at det er muligt at begrænse disse tab.

Min konklusion af disse bemærkninger er, at ingen af os kan vide, hvorledes en krig,

[Statsministeren.]

hvis den skulle komme, og hvis den skulle ramme dansk territorium, vil forløbe. Vi regner ikke med, at der i en mulig ny krig vil blive anvendt kernevåben, således som den ærede ordfører for forespørgerne forudsatte, men vi regner med, at der i en ny krig muligvis vil blive anvendt sådanne våben, og det vil være uforvarligt ikke at træffe rimelige forholdsregler til at begrænse de tab i menneskeliv og materielle værdier, som er muligt selv i en krig, hvor de kraftigste våben eventuelt måtte blive bragt i anvendelse.

Jeg håber, at jeg også med disse bemærkninger har besvaret noget af den kritik og de spørgsmål, der har været fremme med hensyn til pjecens almindelige indhold og baggrunden for pjecen. Der har i denne forbindelse også været fremsat en lang række udtalelser og åbne breve i pressen, breve, jeg altid modtager dagen efter, de har stået i pressen — jeg har sidst set et åbent brev fra civilingeniør Niels Munk Plum i Information i mandags. Jeg vil gerne yderligere anføre, at det vil være uforvarligt at basere vor beredskabsplanlægning på alt for konkrete forudsætninger. Det er langt mere realistisk at tage de mange muligheder i betragtning og derefter gøre det bedst mulige.

Om selve folkepjecens indhold vil jeg gerne fremhæve, at den ikke, som det synes at fremgå af den ærede forespørgers bemærkninger, er en enkelt mands værk eller enkeltes. Den er resultat af et arbejde, hvor en lang række myndigheder har været inddraget. Redaktionen er forestået af det særlige udvalg for pressens beredskab, som blev nedsat for halvandet år siden. Det er således ikke civilforsvarsstyrelsen, som har affattet pjecen — det var det, det ærede medlem nærmest gav udtryk for — men civilforsvarsstyrelsen har selvfølgelig på omfattende måde deltaget i arbejdet.

En ikke uvæsentlig del af kritikken retter sig imod, at ikke endnu flere har haft lejlighed til at afgive en udtalelse. Man har

navnlig i forbindelse med vejledningen med hensyn til indretning af beskyttelsesrum kritiseret, at ikke den fysiologiske viden- skab og andre er blevet spurgt, men at man alene har baseret sig på de erfaringer, som er indvundet i udlandet. Den højtærede indenrigsminister vil nærmere komme ind på disse problemer, men jeg vil gerne mere almindeligt anføre, at det fra udlandet fore- liggende materiale, baseret også på kon- krete forsøg, er så fyldigt og så nyt, at det ikke er urimeligt, at det er anvendt som grundlag for pjecen og for den af civilfor- svarsstyrelsen udsendte pjece om beskyt- telsesrum, som det ærede medlem også kom ind på. Også på mangfoldige andre områder nyttiggør man jo her i landet forsknings- resultater fra udlandet — det er et af de positive resultater af det stadig mere for- grenede internationale samarbejde.

Om enkelthederne i pjecen og de forholds- regler, som pjecen giver anvisning på, vil jeg gerne have lov til til slut at citere, hvad professor Brandt Rehberg sagde på det møde, hvor pjecen blev præsenteret. Pro- fessor Brandt Rehberg har øjensynlig for- udset nogle af de reaktioner, der ville komme i befolkningen. Han sagde, hvis jeg må tillade mig et citat:

„Det er så let at prøve på at latterlig- gøre sådanne enkle råd som at kaste sig ned i en grøft og dække øjnene. Så let hånligt at sige: som om man kunne beskytte sig mod en atombombe på denne måde. Nej, det kan man selvfølgelig ikke, men det kan under visse omstændigheder betyde liv eller død, om man gør det eller ej.“

Det eksempel, professor Brandt Rehberg anførte fra Nagasaki, er ret talende. Nogle personer, der havde overlevet Hiroshima, stod et par dage efter i Nagasaki og for- klarede omkringstående, hvad de skulle gøre, hvis de så et stort glimt på himlen. I det samme kom glimt, og mange af dem, der fulgte de simple råd, reddede livet.

Pjecen har måttet holde sig til enkle råd, og pjecen har ikke kunnet gå ind på om-

[Statsministeren.]

fattende forklaringer om baggrunden for, at man er nået frem til disse råd. Det er klart, at mange spørgsmål om forudsætninger må lades ubesvarede, når formålet skal være at udarbejde en pjece, som alle skal kunne læse og få udbytte af. Pjecen er ikke og har heller aldrig givet sig ud for at skulle være vejen til at overleve en atomkrig, men den giver saglige oplysninger om, hvorledes man kan give sig selv og sine en større chance end den chance, man vil have ved blot at give op, og dens råd gælder ikke alene — det er meget afgørende — i atomkrigen, men også for en krigssituation, der på mange områder kan være lige så frygtelig, selv om kun det, man kalder konventionelle våben, bringes i anvendelse.

Det har været anført, at pjecen skulle gøre folk fortrolige med krigen og derigennem svække bestræbelserne for at bevare freden — det ærede medlem var også lidt inde herpå i forespørgslen. Jeg tror, at ræsonnementet er det stik modsatte, i hvert fald håber jeg, det er tilfældet. Gennem pjecen har mange fået forståelsen af, hvor stor en katastrofe vi kan komme ud for i en fremtidig krig, og dermed også fået bedre forståelse af krigens alvor og frygtelige følger. Med denne baggrund skulle der kunne opnås stærkere og bredere tilslutning til alle bestræbelser for at undgå krigen og skabe fred.

Indenrigsministeren (Lars P. Jensen): Denne forespørgsel, som det ærede medlem hr. Aksel Larsen m. fl. har stillet om den såkaldte folkepjece, er foruden til statsministeren rettet til indenrigsministeren, og af de ord, hvormed det ærede medlem hr. Aksel Larsen begrundede forespørgslen, fremgik det, at det var i min egenskab af minister for civilforsvaret, forespørgslen rettedes til mig også. Det fremgik endvidere af det ærede medlems ord, at det i første række var den vejledning, som gennem civilforsvarsstyrelsen er givet befolkningen om indretning af beskyttelsesrum, som ønskedes debatteret.

I folkepjece er der på siderne 14-20 redegjort for den relative sikkerhed, som under en krigssituation kan opnås ved ophold i beskyttelsesrum, og i forbindelse

hermed er det i en summarisk form beskrevet, hvilke typer af beskyttelsesrum der i praksis vil kunne komme i betragtning. Samtidig har civilforsvarsstyrelsen i en vejledning, der ikke er udsendt til alle husstande, men som kan rekvireres af alle interesserede, nærmere forklaret, hvilke tekniske krav der bør stilles til de forskellige typer af beskyttelsesrum. Vejledningen, der er tænkt at skulle kunne anvendes af alle, fremhæver i indledningen, at rummene foruden til beskyttelse mod sprængstykker og mindre projektiler vil kunne tjene til større eller mindre værn mod den radioaktive strålingsfare, alt afhængig af rummets indretning og afhængig af rummets beliggenhed.

Under den diskussion, som er opstået i forbindelse med udsendelse af disse 2 tryksager, har opmærksomheden især koncentreret sig om de råd, der er givet med hensyn til indretningen af beskyttelsesrum, idet det dels er gjort gældende, at enhver tale om beskyttelsesrum er urealistisk under en atomkrig, dels at de konkrete anvisninger, som især civilforsvarsstyrelsens vejledning indeholder, er utilfredsstillende. Den alvorligste kritik, der i så henseende er rejst, går ud på, at rummene er uegnede som opholdssteder for mennesker ud over en kortere periode.

Jeg vil gerne have lov til at gøre nogle bemærkninger om begge disse indvendinger. Hvad det første angår, den betragtning, at der ingen beskyttelse er mod virkningerne af en atomkrig, og at beskyttelsesrum, som en deltager i debatten så makabert har udtrykt det, er rene dødsfælder, vil jeg gerne så stærkt, som jeg kan, understrege det, som den højtærede statsminister netop har udtalt, at der ikke gennem udsendelse af pjecerne er givet noget løfte til den, der følger de givne råd eller anvisninger om, at han eller hun har garanti for at overleve, hvis katastrofen skulle ramme Danmark, men at der kun er sagt, at den, som følger de givne råd, har en større chance for at overleve end den, som intet har foretaget sig, og som ikke har sat sig ind i, hvad der kan foretages.

Jeg vil gerne i denne forbindelse citere, hvad den ny civilforsvarsdirektør, Erik Schultz, sagde herom, da han redegjorde

[Indenrigsministeren.]

for pjecen ved dens udsendelse. Jeg beder om formandens tillædelse til et citat. Han sagde:

„Jeg vil gerne understrege, at i krig gives der ingen absolut sikkerhed for den enkelte, og man tilsigter ikke ved denne pjece at foregøle noget i den retning. Selv den, der fuldstændig følger pjecens anvisninger, har ingen garanti for at redde livet, men værdien af de råd, der gives, ligger i, at selv under moderne atomkrig vil ganske simple sikkerhedsforanstaltninger i mange situationer kunne betyde forskellen mellem liv og død.“

Som også den højtærede statsminister sagde det i sin redegørelse, er der ingen, der ved, hvorledes en eventuel krig vil ramme os. Man kan således tænke sig angreb fra luften og på anden måde med konventionelle våben og med atomvåben rettet både mod egentlige militære mål og mod byer, og endvidere må vi regne med en betydelig mulighed for radioaktivt nedfald som følge af megatonsvåben kastet uden for dansk område. Anvendelse af biologiske og kemiske kampmidler mod Danmark og anvendelse af et megatonsvåben mod større byer kan man selvsagt heller ikke se bort fra. Efter de seneste oplysninger om en moderne gaskrigs vilkår må man være forberedt på at give gasbeskyttelsen en højere prioritet end hidtil påregnet, og jeg kan oplyse, at civilforsvarsstyrelsen for nylig har taget arbejdet op med planlægning af en organisation til beskyttelse af civilbefolkningen under en gaskrig. Fra det ene yderpunkt: den totale ødelæggelse, til det andet yderpunkt: ubetydelige krigsskader, strækker der sig en jævn skala af overgangstilfælde, og hvis vi på forhånd ville opgive at organisere en civilbeskyttelse, fordi vi drager den slutning, at landet kan blive sådan ødelagt, at civilforsvaret kun har en meget begrænset betydning, og krigen så rammer os længere nede på skalaen med skader af et sådant omfang, at der kunne have været ydet en virkelig indsats fra civilforsvaret, hvis dette havde eksisteret, så ville de ansvarlige myndigheder påtage sig et meget alvorligt ansvar ved at have forsømt at tilvejebringe et civilforsvar.

Det er for mig meget vigtigt at under-

strege skademulighedernes relativitet, og jeg vil gerne i denne forbindelse fastholde det, som det ærede medlem hr. Aksel Larsen sagde om beregningen af den procentvise beskyttelse mod radioaktivt nedfald, som man kan opnå ved at opholde sig i en kælder eller på anden måde afskærmet. Det ærede medlem hæftede sig ved, at det i civilforsvarets vejledning er oplyst, at strålingen ved afskærmning kan nedsættes til $\frac{1}{100}$. Af hvad, spurgte det ærede medlem. Ja, her kan jeg ikke se andet, end at det er $\frac{1}{100}$ af den stråling, som vedkommende i det konkrete tilfælde ville være udsat for, hvis han havde opholdt sig i det fri.

Civilforsvarets pjece oplyser om den nedsættelse af strålingsfaren, som kan opnås gennem afskærmning, at man ved at tage ophold i en enetages letbygget ejendom som f. eks. en landejendom eller et enfamilieshus nedsætter strålingsfaren til ca. halvdelen af den stråling, der er uden for bygningen, og at man ved at gå ned i kælderen under en sådan bygning nedsætter strålingen til $\frac{1}{10}$; i kælderen under en større bygning nedsættes strålingen til ca. $\frac{1}{100}$, og i et indre kælderrum under en sådan bygning vil strålingen være $\frac{1}{1000}$ af den stråling, der er i fri luft.

Mon ikke alle vil give mig ret i, at oplysninger af denne art er så betydningsfulde, at befolkningen må have krav på at få del i dem, og så må den enkelte i vort land, afhængigt af hvor han eller hun befinder sig og af vedkommendes muligheder i øvrigt, sikre sig så godt som muligt. Pjecens anvisninger rækker fra de mest primitive til de mest effektive beskyttelsesmidler. De simple beskyttelsesforanstaltninger, som omtales i pjecen side 25 og 27, tilsigter kun at give den bedst opnåelige øjeblikkelige beskyttelse på det sted, hvor man faktisk opholder sig, når et angrebs virkninger gør sig gældende. At kaste sig ned i en fordybning i jorden, under et bord o. lign. giver jo kun en yderst relativ sikkerhed og kun i nogen afstand fra eksplosionsstedet; men det er bedre end slet ingenting at foretage sig. Får man derimod tilstrækkeligt varsel til at søge dækning, vil man under alle omstændigheder have den største chance for at overleve et angreb, hvis man befinder sig i et beskyttelsesrum. Derfor opfordrer pjecen på side 15 hver enkelt til alle-

[Indenrigsministeren.]

rede i fredstid at have udvalgt sig og helst indrettet sig et beskyttelsesrum i en kælder.

Ved bedømmelsen af værdien af beskyttelsesrum som led i et civilforsvar vender jeg på ny tilbage til det, jeg sagde om relativiteten. Vi må indstille os på, at der ikke i krig kan skabes fuld sikkerhed. Beskyttelse imod en fuldræffer kan der ikke være tale om, og det krav måtte man for øvrigt allerede frafalde under den anden verdenskrig. Det er imidlertid muligt ved overkommelige midler at skabe beskyttelsesrum, som giver en rimelig beskyttelse imod radioaktiv stråling, varmestråling, sprængstykker og nedstyrtende bygningsdele.

Lad mig sammenfatte det, jeg her har udtalt angående værdien af at træffe sikkerhedsforanstaltninger overhovedet, ved at gentage, at den risiko, der består for en total skade, ikke må forlede os til at undlade at træffe sikkerhedsforanstaltninger, som kan være af afgørende betydning for mindre skader.

Hvad dernæst angår de konkrete klagepunkter, vil jeg gerne indledningsvis pege på, at folkepjecens formål i første række har været at opfordre befolkningen til at gennemtænke den situation, at beredskabsforanstaltninger en dag kan blive nødvendige, og at det da kan komme til at afhænge af hver enkelt af os, om vi er forberedt, og ikke alene forberedt, men kender de beskyttelsesmuligheder, der er. De råd, som pjecen i så henseende indeholder om indretning af beskyttelsesrum og om nødforstyringer o. s. v., kan og skal kun være vejledende, og det står selvfølgelig enhver af os frit at træffe de forholdsregler, som vi skønner stemmer bedst med vort behov og med vore muligheder i øvrigt.

Jeg kunne i den forbindelse have lyst til at vende tilbage til det, som det ærede medlem hr. Aksel Larsen udtalte om at gøre sit hjem ubeboeligt for at sikre sig et beskyttelsesrum. Meningen er selvfølgelig ikke, at vi i dag skal lægge sandsække i stuerne, så at vi ikke kan opholde os dér, men pjecen har ønsket at henlede opmærksomheden på den mulighed, der er for i påkommende tilfælde at sikre den underliggende kælder.

Som den højtærede statsminister oplyste, er de givne råd og anvisninger baseret på

et samarbejde mellem sagkyndige herhjemme, suppleret med oplysninger, som vi har indhentet fra udlandet, hvor disse spørgsmål efter aftale mellem de forskellige nationer har været gjort til genstand for forskning og undersøgelse til gavn for alle, der er interesserede. Den kritik, der under den sidste måneds debat har været fremført mod indholdet af disse to pjecer, har jo været omfattende, og man kan vel også sige, at den har været varieret, strækkende sig fra kritik i forbindelse med favorisering af en enkelt levnedsmiddelforretning til kritik over for forslagene om indretning og ventilation af et enkelt beskyttelsesrum.

Jeg skal ikke her komme ind på de enkelte klager, men nøjes med at omtale det kritikpunkt, som især har optaget diskussionen, og som vel også nok, hvis det er begrundet, er det alvorligste, nemlig professor Holger Møllgaards påstand om, at beskyttelsesrummene i den foreslåede form er uegnede som opholdssted for mennesker ud over en kortere periode.

Det ærede medlem hr. Aksel Larsen mente at burde afstå fra at dømme i den strid, der herom er opstået mellem professor Møllgaard og civilforsvarsstyrelsen, og jeg må for mit vedkommende indtage det samme standpunkt. Ingen af os, hverken jeg eller det ærede medlem, går jeg ud fra — jeg har det i hvert fald ikke — har forudsætninger for at dømme. Jeg anser mig selvfølgelig heller ikke for kompetent til at besvare det spørgsmål, som det ærede medlem rejste, om, hvor tætte beskyttelsesrummene bør være for at kunne holde det radioaktive støv ude. Jeg vil blot pege på, at professor Møllgaards påstand om rummenes uegnethed som opholdssted for mennesker ikke står uimodsagt, idet andre sagkyndige har udtalt sig herimod. Efter den uro, professor Møllgaards indlæg har vakt, har civilforsvarsstyrelsen anmodet mig om at foranledige, at den fremsatte kritik må blive underkastet en sagkyndig bedømmelse. Jeg er enig med styrelsen i, at der ikke bør kunne herske tvivl om rigtigheden af de anvisninger, der gives befolkningen i en publikation som folkepjecen. Derfor har jeg i går nedsat et udvalg bestående af professorer ved Københavns universitet og landbohøjskolen samt andre særligt sagkyndige, som jeg har bedt om at gennemgå professor

[Indenrigsministeren.]

Møllgaards klagepunkter og udtale sig om dem med henblik på en offentliggørelse.

Før jeg forlader spørgsmålet om de private beskyttelsesrum, vil jeg gerne til det ærede medlem hr. Aksel Larsen sige, at vi er fuldt opmærksom på, at interessen i befolkningen for indretning af beskyttelsesrum og tilvejebringelse af nødforsyninger har fremkaldt et initiativ fra enkelte erhvervsdrivende, som må forekomme mindre tiltalende. Jeg har derfor for en halv snes dage siden bedt civilforsvarsstyrelsen følge denne udvikling og — hvis den finder det begrundet — komme med en indstilling om indgriben; vi har i henhold til civilforsvarslovens § 39 de fornødne muligheder herfor.

Selv om forespørgslen i dag vedrører folkepjecen og dermed også civilforsvarsstyrelsens beskyttelsesrumsvejledning, har det ærede medlem hr. Aksel Larsen også i debatten inddraget spørgsmålet om de offentlige beskyttelsesrum, idet han i sin motivering for forespørgslen har stillet spørgsmålet: hvor er de offentlige beskyttelsesrum? Samtidig besværede det ærede medlem sig over, at han ikke som medlem af tinget er blevet holdt stadig underrettet om de foranstaltninger, der i så henseende er ved at blive realiseret, og som han har læst om i pressen.

Jeg forstår ikke helt det ærede medlems indignation. Forholdet er jo dog det, at jeg allerede den 2. november 1961 her i salen har redegjort for de foranstaltninger, som regeringen agtede at træffe til styrkelse af civilforsvarets beredskab. I mellemtiden har ministeriet forelagt finansudvalget en budgetplan for civilforsvaret omfattende de nærmeste 4 år, hvor vi opgør udgifterne til civilforsvarets normale opbygning til ca. 60 mill. kr. årligt, samtidig med at vi har foreslået, at der til øjeblikkelig styrkelse af beredskabet anvendes 65 mill. kr. fordelt over finansårene 1961-62, 1962-63 og 1963-64. Disse forslag indeholdes i 2 aktstykker, som finansudvalget forleden har offentliggjort, og efter den anledning, som det ærede medlem har givet, finder jeg det rigtigt i dag at redegøre for den plads, som beskyttelsesrummene har i de nævnte bevillingsansøgninger.

Som det vil være bekendt, blev der i slut-

ningen af krigen opført en række offentlige beskyttelsesrum, og i 1951-52 blev nye føjet til. Siden har der ikke været bygget beskyttelsesrum, som alene har været bestemt til dette formål, men man har i et vist omfang ydet tilskud til opførelse af underjordiske garager o. s. v., som er eller bliver således konstrueret, at de i en given situation kan tjene som offentlige beskyttelsesrum. I alt rådes der på denne måde over ca. 4 400 bunkeranlæg og ca. 75 kombinerede anlæg med en samlet kapacitet på i alt 245 000 personer, svarende til omkring 10 pct. af befolkningen i de bymæssigt bebyggede dele af civilforsvarsområderne.

Ved siden af de offentlige beskyttelsesrum findes en række private, idet det ved lov af 27. maj 1950 om civilforsvarsmæssige bygningsforanstaltninger blev foreskrevet, at der i alle nye bygninger af en vis størrelse skulle være beskyttelsesrum. I alt findes der på denne måde i dag omkring 5 000 sikringsrum med plads til i alt 450 000 personer.

Det er min opfattelse, at antallet af beskyttelsesrum ikke er tilstrækkeligt, og at opførelsen af nye beskyttelsesrum bør fremmes. I den ansøgning om en engangsbevilling på 65 mill. kr., som jeg har omtalt, er der ansøgt om 4 mill. kr. til tilvejebringelse af nye offentlige beskyttelsesrum, som man vil kunne indrette i den eksisterende bebyggelse på grundlag af en tidligere foretaget rekognoscering. Endvidere søges opførelsen af kombinerede beskyttelsesrum fortsat og fremmet, og der er for nylig af finansudvalget bevilget 6 mill. kr. til ydelse af tilskud hertil. Og jeg kan gøre det ærede medlem hr. Aksel Larsen opmærksom på, at hans partifælle det ærede medlem hr. Skræppenborg-Nielsen har stemt for denne bevilling i finansudvalget.

De offentlige beskyttelsesrum, der i dag eksisterer — tror jeg godt vi kan understrege — opfylder ikke helt de krav til beskyttelse, som moderne krigsmidler gør nødvendige, og mange af dem befinder sig i en sådan tilstand, at de ikke umiddelbart kan tages i brug. Der er derfor i engangsbevillingsansøgningen søgt om 16 mill. kr. til istandsættelse og forbedring af de offentlige beskyttelsesrum, herunder de kombinerede anlæg.

Også de private sikringsrum påkalder op-

[Indenrigsministeren.]

mærksomhed. Vi forudser naturligvis, at den opfordring, som folkepjecen og civilforsvarets vejledning indeholder om opførelse af private beskyttelsesrum, vil virke, at antallet af disse rum, der vil kunne anvendes som sikringsrum i de kommende år, vil stige. Vi er imidlertid klar over, at et sådant byggeri vil rejse problemer af både økonomisk og beskæftigelsesmæssig karakter, og regeringen har derfor for nylig nedsat et embedsmandsudvalg til at overveje og undersøge alle disse spørgsmål. Når der foreligger en indstilling fra udvalget, vil spørgsmålet om de private beskyttelsesrum på ny blive taget op til drøftelse i regeringen.

Det ærede medlem hr. Aksel Larsen rejste endelig i sit indlæg spørgsmålet om evakuering, idet han spurgte, hvilke foranstaltninger der i så henseende er truffet. Jeg kan herom oplyse, at der rundt om i landet er truffet forholdsregler til at sikre, at befolkningen fra de større byer kan bringes ud af disse og modtages ude i landdistrikterne. Dette gælder for så vidt også hovedstaden, men den nærmere planlægning er ikke her bragt til afslutning, især fordi politiet, under hvem evakueringen hidtil har sorteret, ikke har ment at kunne påtage sig opgaven på grund af manglende bistand. Med gennemførelsen af den ændring af civilforsvarsloven, som for tiden er til behandling i det høje ting, skulle der imidlertid blive skabt grundlag for forbedring af denne tingenes tilstand, idet en del af politiets opgaver vedrørende evakuering vil blive overflyttet til det lokale civilforsvar, samtidig med at der vil blive stillet værnepligtigt mandskab til rådighed for såvel politiet som den kommunale hjælpeteneste.

Men selv om således selve retningslinjerne for en evakuering enten allerede er i orden eller kan forventes at blive det inden for en nær fremtid, står jo det meget alvorlige spørgsmål tilbage, om der i den givne situation skal gives ordre til evakuering, og i bekræftende fald af hvem og hvorhen, eller, hvis en sådan planløs evakuering er iværksat af befolkningen selv, hvorledes den da skal bringes under kontrol. Om disse spørgsmåls løsning er det vist umuligt på forhånd at udtale sig.

Må jeg til slut sige, at den debat, der i

den sidste måned har været ført over hele landet om de udsendte pjecer, efter min opfattelse har haft sin værdi derved, at befolkningen er blevet gjort opmærksom på disse problemer. Men det afgørende er naturligvis, at debatten resulterer i en forståelse af beredskabets uhyre betydning. For det er jo kernepunktet i sagen, at risikoen for en krigs følger eksisterer for ethvert land, hvad enten dette er placeret i vest eller i øst eller midt imellem. Derfor må beredskabet bringes i orden, og derfor arbejder man også i andre lande, også i neutrale lande som f. eks. Sverige og Schweiz, efter ganske samme retningslinjer, som vi arbejder efter herhjemme.

Ordføreren for forespørgerne (Aksel Larsen): Den højtærede indenrigsminister har vist misforstået den tale, hvormed jeg motiverede forespørgslen, når han gav udtryk for, at jeg efter hans mening var indigneret over, at jeg ikke var blevet informeret om de foranstaltninger, regeringen havde sat i værk. Jeg synes ikke, mit tonefald her gav indtryk af indignation. Det, jeg gjorde, var, at jeg i en enpassantbemærkning sagde, at det er gennem aviserne, vi skal have vore informationer i folketinget. Vi får dem i reglen at læse i aviserne, før regeringen meddeler dem offentligt. Dermed tænker jeg på, at jeg kunne læse i en avis om ansøgningen til finansudvalget om midler til at bygge beskyttelsesrum og til foretagelse af forskellige andre ting. Det var på et tidspunkt, da jeg ikke kendte dem på anden måde end gennem aviserne. Det var ikke udtryk for indignation; jeg sagde det kun som en konstatering af, at sådan er det i så mange tilfælde for os her i folketinget.

På samme måde gjorde den højtærede statsminister sig skyldig i nogle misforståelser — jeg kan lige så godt tage disse småting først. Statsministeren siger, at regeringen regner ikke, sådan som Aksel Larsen gør det, med, at der vil blive anvendt kernevåben. Jeg har slet ikke sagt noget om, hvad jeg regner med, ikke i denne debat da. Jeg har sagt, at åbenbart regner civilforsvarsstyrelsen, som jeg holder for ansvarlig for denne pjeces, med, at der vil blive anvendt kernevåben.

Den højtærede statsminister siger videre,

[Aksel Larsen.]

at jeg tager fejl, hvis jeg tror, at pjecen er én mands værk. Det tror jeg aldeles ikke, det kunne ikke falde mig ind. Jeg har talt om dem, der har lavet pjecen, og jeg er gået ud fra, at det var civilforsvarsstyrelsen, der stod for udarbejdelsen af denne pjece; det er da ikke min skyld, hvis jeg skulle have taget fejl dér. Men alt det er som sagt småting.

Jeg takker for den redegørelse, jeg har fået af de to højtærede ministre. Dog ville det have glædet mig, hvis den højtærede indenrigsminister, som jeg stadig væk må betragte som fagministeren i denne henseende, var kommet med en mere udførlig redegørelse og ikke havde holdt sig strengt til at tale om noget af det, jeg bragte frem. Det havde været muligt for den højtærede indenrigsminister på den foranledning, jeg gav ham, også at tale om andre spørgsmål. Men det er der naturligvis ikke noget at gøre ved — så må jeg sige et par ord til det, den højtærede indenrigsminister har sagt.

Han forklarer, at der nu søges bevillinger til offentlige beskyttelsesrum og lignende. Ja, det er jeg klar over, det har jeg som sagt læst i avisen, og jeg ved også, at det nu er kommet til finansudvalget. Men det, jeg spurgte om, var noget andet. Jeg spurgte, hvorledes man kunne udsende en pjece, hvori man skriver, at hvis der sker det og det, så skal man et par sekunder efter søge nærmeste beskyttelsesrum, og jeg stillede det spørgsmål, som jeg tror enhver fornuftig læser af pjecen vil stille: hvor er de beskyttelsesrum? Nu har jeg altså fået at vide, at de stort set ikke eksisterer. Der findes en hel del bunkers fra den foregående krig, men de duer jo ikke, som de er, der skal først gøres noget mere ved dem. Jeg finder det virkelig betænkeligt, hvis man vil have folk til at tage en sådan pjece alvorligt. Man udsender en pjece, der siger til folk: søg nærmeste beskyttelsesrum, og så kan man konstaterer — og får det nu bekræftet af ministeren — at de eksisterer i et så ringe omfang, at man ikke er i stand til at følge rådet. Måske vil man være i stand til at følge det i løbet af en årrække, jeg ved det ikke. Men hvis man skal søge beskyttelsesrum og de virkelig skal yde nogen beskyttelse — og her tænker jeg ikke blot på fuldtræffere, men også på

atomvåben, som måtte blive bragt til eksplosion et godt stykke fra det sted, hvor folk har søgt beskyttelsesrum — bliver de fantastisk kostbare, og det bliver da et spørgsmål, om samfundshusholdningen overhovedet er i stand til at præstere det, der i så henseende skal præsteres.

Jeg har haft lejlighed til at læse lidt om indretningen af sådanne atomsikre beskyttelsesrum i Sverige, hvor man på sin vis har lettere ved at indrette dem, dels på grund af territoriet, dels på grund af fjeldene; man har allerede indrettet en del beskyttelsesrum af denne art, dog ikke fuldstændig sikrede mod radioaktivt nedfald, i visse, som man kalder det, tåttorter, altså tæt bebyggelse. Man regner med, at hvis man skal indrette tilstrækkeligt til at huse så meget som 73 000 mennesker — det er altså mennesker, som i visse bebyggelser forudses at skulle blive tilbage efter en foretagen evakuering — hvis man skal indrette så mange nye beskyttelsesrum og samtidig forbedre de eksisterende offentlige beskyttelsesrum, så man nogenlunde kan sikre disse mennesker, vil det koste 4 700 kr. pro persona. Jeg er ganske klar over, at man i Sverige ikke spekulerer på at indrette sådanne offentlige sikringsrum for hele befolkningen, men kun for den del af befolkningen, man i hvert fald regner med er til stede i byerne efter evakuering. Jeg ved ikke, om man i Sverige formår at løse den opgave at indrette sådanne sikringsrum i alle byerne, men under alle omstændigheder må tallet 4 700 kr. pro persona gøre én noget betænkelig, og man må stille sig det spørgsmål — her er der altså ikke tale om, hvorvidt man vil eller ikke vil —: er man i stand til det, har samfundet råd til det, evner til det, kræfter til det?

Jeg synes den slags realiteter må gå ind i regeringens og de ansvarlige myndigheders overvejelser, og det må de også, når det drejer sig om nogle af de ting, der foreslås i de to pjecer. Nu siger den højtærede indenrigsminister ganske vist nok, at selv om det står i pjecen, er det skam ikke meningen, at man i dag skal begynde at lægge sandsække i sin stue eller bygge sandsækmure op i sin kælder. Det kan jeg ikke forstå. Jeg står her med civilforsvarets vejledning om, hvorledes private beskyttelsesrum kan indrettes i og uden for byg-

[Aksel Larsen.]

ninger, og her står der på side 9 — jeg beder om tilladelse til at citere —:

„Rummet skal indrettes, så det med kort varsel kan tages i brug som beskyttelsesrum. Jo mere der foretages i dag, desto færre problemer i farens stund.“

Hvis det ikke er en opfordring til at gå i gang i dag, ved jeg ikke, hvad det er; men jeg må altså tro på, at man ikke skal tage hensyn til den slags ting, der står i pjecen, for den højtærede indenrigsminister siger, at meningen er skam ikke, at man skal gøre det i dag. Hvis denne ministerielle definition af civilforsvarets anvisninger er rigtig, er jeg sådan set lidt mere rolig, for jeg har jo tænkt noget over denne pjece, hvor det i tekst og tegninger illustreres, hvorledes man ved hjælp af sandsække skal opbygge beskyttelsesrum i enfamiliehus. Jeg har i den højtidelige anledning undersøgt, hvor mange enfamiliehus der er i hovedstaden; der er 78 080 p. t. Derudover er der et antal tofamiliehus, jeg ikke kender. Vi holder os til enfamiliehus, og hvis man dér skulle bygge beskyttelsesrum efter de her givne anvisninger, skulle man, så vidt jeg kan regne det ud, bruge så meget som godt 5 mill. t sand og formentlig 500 mill. sække. Nu forstår jeg altså, at det ikke er noget, der skal tages så alvorligt, det er ikke noget, der skal gøres hverken i dag eller i en nær fremtid, for ellers måtte man nok spørge: har civilforsvaret undersøgt, hvorvidt der er transportmuligheder nok i dette land til blot i løbet af et års tid at skaffe så meget sand ind til hovedstaden, og har man jute nok, eller kan man i løbet af et års tid indføre så meget jute, at man kan stille 500 mill. sække til rådighed til formålet?

Jeg siger dette, fordi begge pjecer giver mig det indtryk, at de nok er udarbejdet som muligvis nyttige, teoretiske anvisninger, men man har ikke syslet tilstrækkeligt med spørgsmålet om, hvorledes disse anvisninger skal kunne omsættes til virkeligheden, og det er i hvert tilfælde en af de kritiske bemærkninger, jeg har. Den højtærede minister vil nok være opmærksom på, at jeg ikke her har gjort mig til talsmand for al den kritik, der er kommet frem i pressen i anledning af pjecen „Hvis krigen kommer“, men det betyder naturligvis ikke, at jeg ubetinget tager afstand fra denne kritik;

jeg ønsker kun at drage det frem, som jeg synes er særlig bemærkelsesværdigt, idet jeg går ud fra, at den højtærede minister og de myndigheder, der er ham underlagt, i øvrigt er opmærksom på al den kritik, der er kommet frem.

I forbindelse med det, jeg nu har sagt, må jeg også sige et par ord om evakueringen. Her siger den højtærede minister, at den har man planlagt, dog er planlægningen for hovedstaden ikke færdig, politiet har ikke kunnet klare det. Man spekulerer så nu på, hvorledes man skal få denne planlægning gjort færdig. Det er på sin vis igen en beroligelse for mig, for jeg ved, hvorledes planlægningen var for en halv snes år siden. Da skulle man tage sporgvognen ud til endestationen, Husum, Lyngbyvej og andre steder, og dér ville man så få anvisning på, hvorledes man fortrinsvis til fods skulle begive sig videre til opsamlingsstederne. Det kunne muligvis, i tilfælde af at man skulle foretage en evakuering med meget kort varsel, blive meget vanskeligt at gennemføre det på den måde, det var ikke helt sikkert, at der var elektricitet, så sporgvognene kunne køre, og skulle befolkningen på Amager evakueres, kunne det jo godt være, at forbindelserne over havnen var afbrudt, men jeg forstår, at det bygger man ikke på mere, og at planlægningen for evakuering af hovedstaden ikke er færdig.

Når det er tilfældet, synes jeg imidlertid, det er forkert, at der i denne pjece „Hvis krigen kommer“ står om evakuering, at evakuering af alle større byer er forberedt og i givet fald vil kunne gennemføres i en truende situation. Det er altså ikke rigtig hvad der står i pjecen. Evakueringen af hovedstaden er ikke forberedt, planlægningen er ikke færdig. Når der gives den slags oplysninger, som ikke helt stemmer, må den højtærede minister give mig ret i, at så bliver befolkningens tillid til det, der i øvrigt står i pjecen, ganske betydeligt svækket.

Ja, den højtærede statsminister siger, at rådene er af reel værdi, men det betyder naturligvis ikke, at enhver, der følger dem, ubetinget vil overleve, selv i bedste tilfælde, men den, der følger rådene, har en større chance end andre for at overleve, og ministeren føjer til, at regeringen ikke regner med, at Danmark vil blive direkte

[Aksel Larsen.]

udsat for en atomvåbenkrig; det er dog under alle omstændigheder en risiko, vi må regne med, men selv hvis Danmark blev udsat for de kraftigste våben, ville der være overlevende. Her er den højtærede statsminister i overensstemmelse med sit partis hovedorgan, Aktuelt, som, kort efter at pjecen „Hvis krigen kommer“ var fremkommet, havde en karakteristik af den, som jeg gerne med formandens tilladelse vil citere lidt af. Aktuelt skriver:

„Der er ingen grund til at tro, at faren er overstået, fordi man — med eller uden dåsemad — har kunnet holde sig i live under jorden, indtil bestrålingen ikke længere er dødelig.

De overlevende, som efter dages eller ugers forløb dukker op fra hulerne, må forberede sig på en ufattelig nød og elendighed. Sandsynligvis vil hundredtusind omkomme af sult, sygdom og forgiftning fra radioaktive fødevarer og drikkevand . .

Man kan derfor lige så godt se i øjnene, at selv et omfattende civilforsvar kun i meget begrænset omfang vil kunne afbøde en atomkrigs virkninger. Den eneste måde, hvorpå man kan undgå, at hundredtusinder omkommer, og at de overlevende må leve i en jammerdal, er at undgå krigen.

Alt andet er ønsketænkning.“

Det var regeringspartiets hovedorgan, Aktuelt, der skrev sådan som sine betragtninger i anledning af pjecen, og jeg er desværre ikke sikker på, at disse betragtninger er overdrevne. Men hvis det altså går sådan — selv om man ikke skal gå ud fra, at det under alle omstændigheder vil gå sådan — er det naturligvis så meget mere nødvendigt, at man gør, hvad man kan for at sikre befolkningen, og her er jeg ganske enig med Aktuelt i, at den eneste virkelige sikkerhed kun kan findes, hvis man undgår krigen, eller hvis krigen ikke kommer her, eller hvis det i hvert fald ikke bliver en kernevåbenkrig.

Så siger den højtærede statsminister, at

vi vel ikke skal diskutere udenrigspolitik i dag, og det var heller ikke min hensigt, men han tilføjer, at regeringen i sin udenrigspolitik gør, hvad den kan for at mindske krigsfaren. Det er ikke ordret, hvad den højtærede statsminister sagde, men det var noget i den retning, der var meningen. Jeg må beklage, at jeg ikke kan slutte mig til denne karakteristik af regeringens bestræbelser. Det forekommer mig ikke, at regeringen gør alt, hvad den kan for at undgå krigsfaren. Jeg mener, at selve den omstændighed, at vi er med i en militær alliance og har et militært forsvar, der er en del af denne militære alliance, gør, at faren for at krigen kommer, og for at krigen vil berøre Danmark, er større, end den ville være, hvis vi ikke var medlem af nogen militær alliance og ikke havde noget militært forsvar. Men rent bortset derfra mener jeg, at regeringen kunne gøre noget mere for at hjælpe til en afspænding i verden.

Jeg tænker ikke alene på, at hvis regeringen og folketinget ikke havde godkendt etableringen af den tysk-danske enhedskommando, ville man dog have undladt at gøre noget, der kunne forøge spændingen, men jeg tænker også på, at der jo kommer forskellige initiativer og forslag på internationalt plan, som man kunne støtte herhjemme fra, hvis man virkelig ville gøre noget for at forhindre krigen i at komme overhovedet. Jeg tænker på sådanne planer som Rapackiplanen om en atomvåbenfri zone i Europa, der kort efter sin fremkomst, om jeg så må sige, blev udbygget yderligere bl. a. af den norske statsminister Gerhardsen, der udtrykte ønske om en ikke blot atomvåbenfri, men en militært udtyndet zone i Centraleuropa.

Jeg har ikke det indtryk, at den danske regering med energi har gjort noget for at støtte planen om en sådan zone. Jeg ved derimod, at De Forenede Nationer har vedtaget en erklæring om forbud mod brug af atombomber og brintbomber, jeg ved nok, at den ikke er helt kort, men da jeg

[Aksel Larsen.]

ikke har overskredet min taletid, beder jeg den højtærede formand om tilladelse til at citere erklæringen. Den lyder således:

„Generalforsamlingen henviser til sit ansvar under De Forenede Nationers pagt for opretholdelsen af international fred og sikkerhed; ligeledes erindrer man om sit ansvar med hensyn til overvejelserne af principperne for nedrustning. Det udtrykkes med alvorlig bekymring, at eftersom nedrustningsforhandlingerne indtil nu ikke har nået noget tilfredsstillende resultat, har rustningskapløbet, især atomvåbenkapløbet, nået et faretruende stade, som kræver alle gennemførlige sikkerhedsforanstaltninger til beskyttelse af menneskeheden og civilisationen mod risiko for atomkrig.

Generalforsamlingen minder om, at brugen af masseødelæggelsesvåben, som medfører unødigt menneskelig lidelse, tidligere er blevet forbudt som værende i strid med humanitetens love og principperne for international ret. Sådanne forbud findes som internationale deklamationer og bindende overenskomster som St. Petersborgdeklarationen af 1874, konventionerne fra Haagfredskonferencerne i 1899 og 1907, Genèveprotokollen af 1925, som flertallet af nationer stadig tilslutter sig.

Generalforsamlingen gør opmærksom på, at anvendelsen af atombomber og brintbomber ville sprede helt vilkårlige lidelser og ødelæggelser i flæng over menneskeheden og civilisationen i et endnu større omfang end anvendelsen af de våben, som i de før omtalte internationale deklamationer og overenskomster er erklæret i modstrid med humanitetens love og en forbrydelse mod international ret.

Generalforsamlingen udtrykker den overbevisning, at anvendelsen af masseødelæggelsesvåben som atom- og brintbomber er en direkte fornægtelse af de høje idealer og mål, som FN er grundlagt for at gennemføre gennem beskyttelsen af de kommende slægter mod krigens svøbe og gennem bevarelsen og ophjælpningen af deres kulturer.

1. Generalforsamlingen erklærer derfor, at a. Anvendelsen af atom- og brintbomber

er i modstrid med De Forenede Nationers ånd, bogstav og mål, og derfor en direkte krænkelse af De Forenede Nationers pagt.

b. Anvendelsen af atom- og brintbomber ville overskride selve krigens målsætning og medføre vilkårlige lidelser og ødelæggelser for menneskeheden og civilisationen og derfor være i modstrid med reglerne for international ret og humanitetens love.

c. Anvendelsen af atom- og brintbomber medfører en krig, der er rettet ikke blot mod fjenden, men også mod menneskeheden som helhed, eftersom de folkeslag, der ikke er direkte deltagere i en sådan krig, også vil blive udsat for alle de ulykker, som forvoldes ved anvendelsen af sådanne våben.

d. Enhver stat, som anvender atom- og brintbomber, vil blive anset for at øve vold mod De Forenede Nationers pagt, at handle i modstrid med humanitetens love og at begå en forbrydelse mod menneskeheden og civilisationen.

2. Generalforsamlingen anmoder generalsekretæren om at forhøre sig hos medlemsstaternes regeringer angående deres syn på muligheden af at afholde en speciel konference for at undertegne en konvention om forbud mod anvendelse af atomvåben til krigsformål samt at meddele resultaterne af et sådant rundspørge til generalforsamlingen på dens 17. samling (efteråret 1962).“

Jeg takker, fordi jeg fik lov til at oplæse denne erklæring fra De Forenede Nationer. Jeg har ønsket at gøre det, ikke blot for at tingets medlemmer — de af dem, der er til stede — kunne blive bekendt med den, men også for at den kunne komme i Folketingstidende, hvor jeg synes den hører hjemme. Denne erklæring er vedtaget med flertal af De Forenede Nationers generalforsamling, men efter hvad der er oplyst, afholdt den danske delegation sig ved den lejlighed fra at stemme. Jeg forstår ikke, hvorfor Danmark ikke kunne stemme for en sådan erklæring, der bandlyser atom- og brintvåben, og jeg finder i hvert fald ikke, at regeringen har gjort, hvad den kunne på det internationale plan, når den ikke kunne stemme for en sådan erklæring. Nu er der kommet en forespørgsel fra De Forenede Nationers generalsekretær til regeringen, om den kan tilslutte sig tanken om en sådan konfe-

[Aksel Larsen.]

rence og en sådan konvention. Jeg håber, at regeringen i overensstemmelse med, hvad den højtærede statsminister her har erklæret om regeringens vilje, vil svare positivt på generalsekretærens spørgsmål. Jeg håber, regeringen vil erklære, at den vil deltage i en sådan konference, være rede til at underskrive en sådan konvention. Jeg håber, at regeringen vil være med til at danne en sådan klub af atomvåbenfri stater som foreslået af den svenske udenrigsminister Undén.

Jeg har ikke mere at sige ud over, at der er kommet så meget frem om selve pjecen — og det er jo i nogen grad blevet bekræftet her af den højtærede indenrigsminister — at jeg synes, regeringen burde overveje, om den ikke skulle tilkendegive over for offentligheden, at man nu er i færd med at foretage undersøgelser, og at offentligheden må være forberedt på, at pjecen vil blive revideret og ændret, uden at man måske i øjeblikket kan blive enig om på hvilke punkter. Jeg tror, det vil være nyttigt efter al den diskussion, der har været, og efter alt det, vi ved. Jeg tror, en sådan erklæring fra regeringens side over for befolkningen vil bidrage til at skabe nogen ro og måske også få befolkningen til en anden gang at tage regeringens råd og anvisninger over for en sådan fare som den, det her drejer sig om, med større alvor, end man kan forvente at den har gjort det efter den medfart, folkepjecen har fået.

Per Hækkerup: Jeg skal ikke blande mig i debatten omkring det, forespørgslen drejer sig om. Jeg er helt tilfreds med de regørelser, som statsministeren og indenrigsministeren har givet, men jeg vil gerne foranlediget af, at det ærede medlem hr. Aksel Larsen rejser en række udenrigspolitiske spørgsmål, som jeg heller ikke skal blande mig i, og derunder refererer til en afstemning i De Forenede Nationer vedrørende et forslag om en deklaration, der skulle gøre atomkrigsførelse folkeretsstridig, gøre en bemærkning om motiveringen for, at den danske delegation undlod at stemme ved den lejlighed.

Jeg skal ikke komme ind på alle de forskellige årsager, der kan være hertil,

men vil fremhæve de to efter min opfattelse væsentligste årsager til, at vi ikke kunne stemme for en sådan resolution. For det første drejer det sig her om en deklaration, som ikke er nogen juridisk bindende konvention, men som har til hensigt at appellere til den offentlige mening, hvis den overhovedet har nogen hensigt. Nu ved vi, at der ikke forefindes nogen fri offentlig meningsdannelse i Sovjetunionen, at der kun findes en sådan fri offentlig meningsdannelse i den vestlige verden. Derfor ville en højtidelig deklaration i sin praktiske, propagandiske virkning blive et bidrag i den kolde krig, i propagandakrigen mellem øst og vest, og et bidrag, som alene rettede sig mod den vestlige verden. Det var derfor efter delegationens opfattelse ikke noget bidrag til at fredeligøre og afspænde den internationale situation.

Men dernæst kommer for det andet, at deklarationen alene vendte sig mod atomkrigsførelse, som den ønskede at gøre folkeretsstridig. Nu ved vi alle sammen, at således som den magtpolitiske situation er her i verden, har Sovjetblokken den alt-overvejende styrke med hensyn til det, man kalder de konventionelle våben, de gammeldags våben, der ikke, som så mange tror, er af ringe ødelæggende virkning. Under den anden verdenskrig har man i hvert fald haft lejlighed til at konstatere, at de havde en ganske forfærdelig ødelæggende kraft, og de er utvivlsomt blevet udviklet i endnu mere ødelæggende retning siden den anden verdenskrigs slutning. Den vestlige verden er derimod kun i stand til at tilvejebringe en balance i magtforholdet gennem det atom- og brintvåben, der er bygget op først og fremmest gennem det amerikanske strategiske luftvåben.

Gennemførelsen af en deklaration eller en konvention, som alene gjorde atomkrigsførelse folkeretsstridig, ville derfor ensidigt sigte til at berøve den vestlige verden det middel, som sikrer balancen i magtpolitisk henseende, og give Sovjetunionen en alt-overvejende magtstilling i verdenspolitikken. Det kan naturligvis ikke være i menneskeheden's interesse bevidst at bryde den magtbalance, som er den svage garanti, vi har for, at krig ikke udbryder.

Endelig for det tredje, og det er efter min opfattelse det væsentligste: på general-

[Per Hækkerup.]

forsamlingen blev der forelagt en fælleserklæring fra Sovjetunionen og Amerika, hvori man var enedes om grundprincipperne for gennemførelsen af en nedrustning. Det betyder ikke, at nedrustningen ligger lige om hjørnet, men det betyder, at man dog i hvert fald har et udgangspunkt for drøftelserne, som de to hovedparter i diskussionen var enedes om. Blandt disse principper er parterne enedes om, at nedrustningen skal gennemføres etapevis og på en sådan måde, at ingen af deltagerlandene i de forskellige etaper stilles militært ringere i forhold til den anden part på en måde, der kan bryde balancen. Nu skulle man altså tilslutte sig sammenkaldelsen af en anden konference, som alene skulle beskæftige sig med den ene form for våben, nemlig kernevåben, samtidig med at nedrustningskomiteen, hvis medlemstal FN besluttede at forøge fra 10 til 18, skulle beskæftige sig med nedrustningsproblemet på basis af den fælleserklæring, USA og Sovjetunionen var enedes om. Det kan kun opfattes som en hindring for realistiske nedrustningsforhandlinger, hvis man med denne deklaration forsøger at skrue debatten omkring nedrustningen tilbage til et standpunkt, som Sovjetunionen vel havde for 3 år siden, men som den nu har forladt i erkendelse af, at det ikke fører frem til nedrustningsforhandlinger, der har udsigt til at bringe et godt resultat.

Hvis vi havde bidraget til at styrke den opfattelse, at man kunne skyde en genvej til nedrustningsforhandlinger uden om det, Amerika og Sovjetunionen var blevet enige om, ville vi have bidraget til at forringe chancerne for en realistisk nedrustningsdrøftelse. Derfor kunne vi ikke stemme for resolutionen. På den anden side ønskede vi ikke at stemme imod, for det ville være blevet udlagt som en tilkendegivelse af, at vi var tilhængere af atomkrigsførelse, hvad vi ikke er, og derfor tog vi det standpunkt at undlade at stemme for på den måde at tilkendegive vor opfattelse.

Morten Lange: Under mit ophold i USA for nylig fik jeg lejlighed til at se en række konsekvenser af, at den amerikanske befolkning allerede for nogle år siden har taget et initiativ til både et privat og et offentligt

bunkersbyggeri. Det er unægtelig nogle meget lidt skønne planter, der er myldret op i den amerikanske jord. Jeg tror faktisk, det ville være rigtigt, hvis den høje regering herhjemme ville gøre sit til nu, efter at den selv har sået frø, der kan få de uheldigste konsekvenser, at sørge for at dæmme op for det, man måske med rette kunne kalde for et bunkershysteri.

Jeg tror nok, at det er en næsten umulig sag at træffe fornuftige foranstaltninger over for moderne krig i stor skala, og jeg misunder så sandelig ikke den højtærede indenrigsminister, som har fået pålagt at arbejde med disse felter; men det er et spørgsmål, om man i virkeligheden ikke står sig ved i noget højere grad at konstatere, at det er en umulighed at nå resultater. Det er faktisk sådan, at hvis man ikke i langt højere grad understreger vanskelighederne, er faren for, at der opstår en falsk tryghed, nok overordentlig nærliggende. Jeg er sikker på, at det er en af de ting, som foruroliger mest i det amerikanske billede. Herregud, det er naturligvis uheldigt, om nogle entreprenører tjener nogle penge på at sælge nogle forskellige mærkelige kamre, som folk kan klare sig i, og det er uheldigt, at det er et spekulationsobjekt, men det er dog overskueligt. Men hvis det fremtidig bliver sådan, at man med regeringens billigelse og indforståelse sælger tryghed, er jeg bange for, at man er kommet ud i noget overordentlig farligt, og det er dette salg af tryghed, som meget nemt kan blive en følge af den pjece, vi i dag debatterer. Nu beklager jeg, at det måske trætter det høje ting, men jeg føler mig faktisk tvunget til at nævne i den anledning en annonce, som har stået i New York Times den 19. december sidste år, og som er indrykket af 1 000 universitetslærere i New York by. Det er et ganske overordentligt stort antal underskrifter fra en så afgrænset gruppe. Jeg har set på underskrifterne og fundet ud af, at underskriverne bl. a. omfatter alle de korrespondenter, jeg selv som biolog har i New York byområde, så jeg går ud fra, at det er en temmelig komplet samling af, hvad der findes af universitetslærere, som har ment, at det er på tide at dæmme op for bunkershysteriet.

Jeg kan lige slutte dette lille apropos, som jeg håber at regeringen virkelig vil

[Morten Lange.]

gøre noget for, ved med formandens til-ladelse at citere af denne annonce, som i al sin præcision kan læses i oversættelse nu i socialistisk folkepartis organ SF for den 9. februar 1962. Formelt fremstår det altså som citat fra SF:

„Vi tror, at skønt det foreliggende civilforsvarsprogram, og især opførelsen af strålings-beskyttelsesrum, måske kan frelse en lille del af befolkningen i en kernevåbenskrig, så vil dog denne mulige gevinst være mere end udlignet af den kendsgerning, at en sådan indsats forbereder befolkningen på at skulle godkende kernevåbenskrig som et middel for nationens politik.

Vi tror, at denne godkendelse vil øge mulighederne væsentligt for en krig, der vil være absolut dødbringende for vort demokratiske samfund, omend ikke for hver enkelt af os. Det amerikanske folk kan yde stor indsats og store ofre. Vi tror, at denne indsats må øves som et positivt program for fred og frihed. Dette vil være mindst lige så vanskeligt og tidrøvende som nogen krigsforberedelse og vil kræve den højeste grad af politisk lederskab for at lykkes.“

Jeg tror, at dette sidste stykke i annoncen stemmer overens med de tanker, som den højtærede statsminister selv var inde på, men jeg tror blot, man skal være klar over, at hvis man får en følelse af sikkerhed, af falsk sikkerhed, til at brede sig i befolkningen på grundlag af bunkersbyggeriet, vil de meget vigtige muligheder for at skabe en absolut sikkerhed ved at skabe fred i verden blive nedsat. Jeg anser det for at være af yderste væsentlighed, at der ikke opstår nogen falsk sikkerhedsfølelse i dette land og specielt da ikke på grund af en pjece, som regeringen og den højtærede statsminister har lagt navn til. Jeg anser det for meget væsentligt, at dette bliver understreget meget hyppigt og meget bestemt.

Vivike: Jeg synes, det er uhyggeligt, at jeg med saglige begrundelser kan stille et spørgsmål til regeringen af den karakter, som jeg nu vil stille, men jeg gør det for at

få de mennesker, der påtænker at bygge private beskyttelsesrum til at tænke sig om nogle gange, inden de begynder derpå.

Jeg tror ikke, at regeringen og civilforsvarsstyrelsen har taget den ting i betragtning ved udsendelsen af denne pjece, at et privat beskyttelsesrum bygget af en privat mand og f. eks. beregnet på 7 personer ingen som helst praktisk værdi har, hvis der kommer 70 mennesker ned i det i en katastrofesituation. Derfor har man i De Forenede Stater, hvor man jo har mange private beskyttelsesrum, indrettet sig på den måde, at manden, der har bygget sig et sådant, også har fået en våbentilladelse, således at han kan skyde sine naboer og deres børn ned, hvis de i katastrofetilfælde prøver at søge ly i hans bunker. De har måske ikke selv haft råd til at bygge en. Der er jo mange mennesker, også hertilands, der ikke har råd til at bygge private beskyttelsesrum; dem synes man ikke at have tænkt så forfærdelig meget på. Man synes heller ikke at have tænkt meget på folk på de store arbejdspladser, de store læreanstalter o. s. v. Men for at overleve en katastrofesituation i en privat bunker er en våbentilladelse nødvendig. Er regeringen indstillet på at give en sådan? Jeg mener ikke, den bør gives, og jeg kan med det samme meddele, at jeg har ikke i sinde at søge en sådan. Skulle ulykken indtræffe, foretrækker jeg at dø dér, hvor den rammer mig fremfor at have et såkaldt beskyttelsesrum og så være indstillet på at skyde andre mennesker ned.

Jeg kan i øvrigt advare meget imod at påbegynde bygningen af private beskyttelsesrum og imod den konsekvens, det har, hvis rummet skal have betydning for den, der bygger det. Hvis der efter opholdet i et sådant beskyttelsesrum overheadet er muligheder for at leve — og det mener den højtærede statsminister jo at der er — hvordan vil så sådanne menneskers liv forme sig, efter at de måske har dræbt andre, der søgte ly? Det må forme sig frygteligt, så frygteligt, at hvis regeringen påtænker at give våbentilladelser i denne forbindelse, vil jeg henstille til den omgående at bygge en masse sindssygehospitaller. Dem vil der blive meget hårdt brug for.

Statsministeren (Kampmann): Jeg kan trøste det ærede medlem hr. Vivike med, at der endnu ikke er nogen, der har søgt en sådan våbentilladelse, og der er heller ikke nogen, der vil få den.

Det ærede medlem hr. Aksel Larsen havde kun få kommentarer til det, jeg havde bemærket. Det ærede medlem havde lidt, han kaldte småtingsafdelingen, og det kan jeg såmænd også godt få overstået med det samme.

Jeg forstod, at det ærede medlem mente, at der skulle bruges 500 mill. sække til 70 800 huse i Københavns omegn; det er ca. 7 000 sække pr. hus. Der må vist være regnet forkert. Men lad nu det ligge, det er ikke det afgørende trods alt. Det, man har siddet og overvejet nu, medens man har hørt på de 3 medlemmer fra socialistisk folkeparti, der har stillet forespørgslen, er: hvad har baggrunden for forespørgslen været? Dette, at man skal undgå krig, at man skal søge at bevare freden, at man skal undgå anvendelse af våben, ikke alene atom- og brintvåben, men også mange andre frygtelige våben, det er vi alle enige om. Men der er nogen uenighed om, hvordan det skal ske, og det er også kommet frem i dag.

Jeg synes, det ærede medlem hr. Aksel Larsen i anledning af sine bemærkninger om afstemningen i De Forenede Nationer, fik god oplysning af det ærede medlem hr. Per Hækkerup; men når vi er kommet så langt, er spørgsmålet: skal vi så gøre noget for det tilfælde, at ulykken alligevel sker på den ene eller den anden måde? Mener socialistisk folkeparti, at man tør tage ansvaret for ikke at gøre noget?

Jeg forstod godt de betragtninger, det ærede medlem hr. Morten Lange var inde på, også citatet fra New York Times — jeg tror, det var det blad, der blev citeret — hvori der tales om den falske tryghedsfølelse. Det har ikke på noget tidspunkt været i hvert fald regeringens hensigt at give befolkningen en falsk tryghedsfølelse — og det ved det ærede medlem udmærket godt. Hverken når man med nogen fornuft og uden forudindtaget læser de udsendte pjecer, eller når man hører de udtalelser, der har ledsaget dem, kan man have fået dette indtryk. Når det er sådan, bliver tilbage det spørgsmål: skal man ikke gøre,

hvad man kan? Der foreligger jo altid økonomiske grænser — det har det ærede medlem hr. Aksel Larsen også ret i. Sådanne grænser foreligger også i dagliglivet, når man overvejer, hvad man kan gøre for at skabe sikkerhed; der er en vis margen, man foretager visse overvejelser, og så går man ikke længere.

Jeg synes, det er godt, at vi har haft denne forespørgsel i tinget, idet den har givet mulighed for en nærmere belysning af disse spørgsmål.

Det ærede medlem hr. Aksel Larsen mente til sidst, at man skulle bede befolkningen vente; der kunne jo komme visse ændringer til den udsendte pjece, og han mente, det ville skabe større tryghed. Mon det ikke vil skabe langt større forvirring, og mon ikke vi skal bestræbe os på at skabe større tryghed og større forståelse for de foreliggende problemer? Jeg håber, at den debat, der er ført her i dag, har bidraget dertil.

Ordføreren for forespørgerne (Aksel Larsen): Jeg må bedøve den højtærede statsminister med, at mine beregninger, så vidt jeg kan se, er absolut rigtige. Hvis man skal bygge beskyttelsesrum i enfamilieshuse efter de givne anvisninger, skal der 25 kubikmeter sand til hvert hus, og da en kubikmeter vejer så meget som $2\frac{1}{2}$ t, kan ministeren selv regne videre. Man kan ikke fylde $2\frac{1}{2}$ t i 10 sække, for så bliver de for tunge; det kan sækkene ikke holde til. Der må 20 sække til, og der må 600-700 sække til for hvert hus. Den højtærede statsminister må gerne kalde det for en småtingsafdeling, men det er ikke småting for mig. Jeg er ganske klar over, at civilforsvaret slet ikke har tænkt på, hvorledes disse byggematerialer skal fremskaffes, om de overhovedet kan fremskaffes. Den bebrejdelse, jeg retter mod civilforsvaret, som jeg stadig mener er ansvarligt for pjecen, er, at den er lavet ved et skrivebord, og at disse anvisninger er af en sådan art, at indenrigsministeren bagefter har måttet nedsætte et sagkyndigt udvalg til at undersøge, hvorvidt der overhovedet er noget hold i de anvisninger, der er givet på visse vigtige områder. Derfor tror jeg, det vil være nyttigt, om regeringen følger det råd, jeg har givet den. Hvis den ikke vil det, kan

[Aksel Larsen.]

jeg ikke gøre mere; så må regeringen i hvert fald tage ansvaret, hvis man fremtidig vil være skeptisk.

Så er der spørgsmålet om regeringens udenrigspolitik, som den højtærede statsminister lod socialdemokratiets ordfører i udenrigspolitiske spørgsmål klare. Også jeg regner med, at det blev motiveret så godt, som det overhovedet kan motiveres, hvorfor regeringen gav den danske delegation i FN besked på at svare: stemmer ikke. Så vidt jeg kan se, er der kun én ting i den motivering, der blev givet af det ærede medlem hr. Per Hækkerup, der er relevant i den forbindelse, og det er det, han siger om, at hvis atomvåben bliver folkeretsstridige, vil magtbalancen forskydes. Sovjetunionen og dens forbundsfæller har nemlig overmagt med hensyn til konventionelle våben, så hvis atomvåben skal stemples som folkeretsstridige, vil magtbalancen blive forskudt; den opretholdes kun ved hjælp af kernevåben.

Nu burde jeg naturligvis ikke hænge mig i sådan noget, men da det er en realitet, må jeg gøre det alligevel. Der står ikke i denne erklæring fra De Forenede Nationer, vedtaget af et flertal i generalforsamlingen, at de eksisterende atomvåben skal destrueres. Der står, at det skal erklæres folkeretsstridigt at anvende dem.

Dernæst — og det er for mig mere væsentligt — tager det ærede medlem hr. Per Hækkerup fejl, når han tror, at magtbalancen opretholdes og opretholdes udelukkende i kraft af atomvåbnene. En sådan betragtning kunne måske være rigtig før 1948; da byggede man jo hele Atlantpagten på den filosofi, at medens Sovjetunionen er overlegen, hvad såkaldte konventionelle våben angår, så har Amerikas Forenede Stater atombombemonopol — og dermed har man alligevel en ligevægt. I 1948 fik Sovjetunionen del i atombombemonopolet og har siden, jævnsides med USA, udviklet også brintbomber og fremførelsesmidler for sådanne våben, der formentlig ikke står tilbage for dem, USA besidder, måske på visse punkter er dem overlegne.

Jeg er slet ikke sikker på, at man i denne situation overhovedet kan tale om en magtbalance. Man kan muligvis, omend det ikke er noget korrekt udtryk, tale om terror-

balance, nemlig den ene parts frygt for, at den anden i tilfælde af angreb skal svare med kernevåben, men nogen magtbalance er der efter mit skøn ikke tale om, og under alle omstændigheder er det dog endnu et fåtal af magter, der har disse våben. Jeg synes, at alt må gøres for at forhindre flere magter i at få dem. Jeg ved ikke, hvor store mulighederne er for at få kontrol med kernevåbnene, men mulighederne må da være større, når det er et fåtal, som besidder dem, end når der er mange magter, som har dem. Det kunne jo være, at en sådan resolution, hvis den var blevet vedtaget enten enstemmigt eller med overvældende majoritet, ville have en vis virkning, således at ikke flere magter gjorde sig til atomvåbenmagter.

Jeg kan ikke rigtig godkende det tredje argument, som det ærede medlem hr. Per Hækkerup kom med, og som gik ud på, at nu havde Sovjetunionen og USA netop erklæret sig enige i grundprincipperne for en nedrustning — disse grundprincipper skulle være, at der stadig skulle være balance på nedrustningens forskellige trin — og at hvis man stemte for en deklaration som den her nævnte, som desværre ikke var nogen bindende konvention — havde det været det, ville det ærede medlem hr. Per Hækkerup måske godt have stemt for forslaget — risikerede man at krydse de to stormagters planer. Jeg ved ikke, om risikoen virkelig skulle være så stor. De to stormagter har gennem mange år fremsat tilstrækkelig mange erklæringer om, at de var villige til at forhandle, og at de var mere end villige til at nedruste. Det har man sagt fra begge sider, men jeg har ikke indtryk af, at man er kommet ud af flækken, eller rettere sagt, man er gået den modsatte vej, idet begge magter bestandig har oprustet mere.

En henvisning til, at der er kommet en ny erklæring fra de to magter om, at de vil gå i gang med nedrustningen, er efter min mening ikke tilstrækkelig til, at vi skal lade være med at erklære atomvåben for folkeretsstridige i det hele taget.

Jeg beklager, at den danske regering har givet delegationen besked om at afholde sig fra at stemme for den pågældende erklæring på De Forenede Nationers generalforsamling, og jeg vil samtidig sige, at

[Aksel Larsen.]

Jeg tror ikke, at det er berettiget af det ærede medlem hr. Per Hækkerup at stemple Sveriges udenrigsminister, Undén, som en ren tåbe ved at sige, at hvis man stemte for en sådan erklæring, ville man skru udviklingen mange år tilbage. Det var Sveriges udenrigsminister, Undén, der stillede forslaget; han har sikkert overvejet det meget nøje. Jeg beklager meget, at Danmark i denne situation — både i konsekvens af det udenrigspolitiske sigte, som den højtærede statsminister har erklæret at regeringen har, af hensyn til landets sikkerhed og af hensyn til, at forslaget kom fra svensk side — ikke stemte for resolutionen på De Forenede Nationers generalforsamling.

Per Hækkerup: Det er overordentlig vanskeligt at diskutere med det ærede medlem hr. Aksel Larsen, når han overhovedet ikke kender til det, han her fremfører. Jeg gør opmærksom på, at den resolution, det ærede medlem sigtede til, overhovedet ikke er stillet af den svenske regering, den er stillet af den æthiopiske regering, og at Sverige, så vidt jeg erindrer, stemte nøjagtig på samme måde som Danmark. Det, som det ærede medlem blander ind i det, er, at den svenske regering stillede et forslag om en forespørgsel til landene om, hvorledes de stillede sig til en overenskomst, der skulle forhindre, at flere lande fik atomvåben, at Danmark stemte for denne resolution, og at der desuden fra irsk side blev stillet en resolution med nogenlunde samme indhold, men efter min opfattelse med et klarere og tydeligere indhold end den svenske, gående ud på, at de lande, som ikke havde atomvåben, skulle afstå fra at modtage atomvåben og underkaste sig kontrol, og de lande, der havde atomvåben, skulle påtage sig ikke at lade andre lande få dem. Denne resolution blev vedtaget enstemmigt. Det ærede medlem blander fuldstændig tingene sammen. Jeg beder det ærede medlem om at sætte sig bedre ind i tingene, før det ærede medlem indlader sig på en diskussion en anden gang.

Ordføreren for forespørgerne (Aksel Larsen): Jeg skal tage det ærede medlem hr. Per Hækkerups opfordring til følge. Jeg beklager, at jeg her har taget fejl. På den

anden side må det ærede medlem hr. Per Hækkerup give mig ret i, at eftersom det var det ærede medlem hr. Per Hækkerup, der var i De Forenede Nationer og ikke mig, og eftersom den danske dagspresse har været yderst sparsom med sine informationer om disse spørgsmål fra De Forenede Nationers generalforsamling, er der dog en lille bitte undskyldning for, at jeg ikke er så velinformeret som det ærede medlem hr. Per Hækkerup. Uanset at jeg har taget fejl, mener jeg stadig væk at Danmark burde have stemt for den pågældende erklæring, hvad enten den var stillet af Sverige eller Æthiopien.

Hermed sluttede forespørgslen.

Formanden: Der er ikke mere på dagsordenen.

Medlem af folketinget Asger Jensen har meddelt mig, at han ønsker til finansministeren at stille følgende spørgsmål:

„Vil finansministeren tage initiativet til at søge § 159, stk. 2, i toldloven ændret, således at åbenbare fejltagelser og urimeligheder ved indklarerungen kan berigtiges?“

Spørgsmålet vil blive optaget på dagsordenen for tingets førstkommande spørgetid.

Medlem af folketinget Thisted Knudsen har meddelt mig, at han ønsker til ministeren for offentlige arbejder at stille følgende spørgsmål:

„Vil ministeren foranledige, at toggangen til og fra Ringsted forbedres, herunder bl. a. således, at mindst ét lyntog i hver retning standser i Ringsted?“

Spørgsmålet vil blive optaget på dagsordenen for tingets førstkommande spørgetid.

Medlem af folketinget Thisted Knudsen har meddelt mig, at han ønsker til justitsministeren at stille følgende spørgsmål:

„Har ministeren noget nyt at meddele folketinget om problemerne omkring de mørklagte på landevejene parkerede lastautomobiler?“

Spørgsmålet vil blive optaget på dagsordenen for tingets førstkommande spørgetid.

[Formanden.]

Folketingets næste møde afholdes i morgen, fredag den 9. februar, kl. 13 med følgende dagsorden:

- 1) *Spørgsmål om meddelelse af orlov til folketingsmand Chr. Christiansen.*
- 2) *Spørgsmål om indkaldelse af stedfortræderen for folketingsmand Chr. Christiansen.*
- 3) *Tredje behandling af:*
Forslag til lov om ændring i lov om invalide- og folkepension. (Om forhøjelse af grundbeløb, lommepege og indtægtsgrænser for børnetillæg, fradragsregler ved pensionsberegning m. m.).
- 4) *Tredje behandling af:*
Forslag til lov om ændring i lov om pension og hjælp til enker m. fl. (Om forhøjelse af grundbeløb og indtægtsgrænser for børnetillæg, fradragsregler ved pensionsberegning m. m.).
- 5) *Tredje behandling af:*
Forslag til lov om bortfald af midlertidigt tillæg til folke-, invalide- og enkepensionister.
- 6) *Tredje behandling af:*
Forslag til lov om ændringer i lov om byplaner.
- 7) *Anden (sidste) behandling af:*
Forslag til instruks for folketingets ombudsmand.
- 8) *Første behandling af:*
Forslag til lov om ændring af lov om erhvervsskattens afløsning i visse kommuner m. v.
- 9) *Første behandling af:*
Forslag til lov om ændring af lov vedrørende personlig skat til kommunen.

Mødet hævet kl. 15¹⁰.

56. møde.

Fredag den 9. februar kl. 13.

Formanden: I skrivelse af gårs dato meddeler forsvarsministeren, at han ønsker skriftligt at fremsætte:

Forslag til lov om ændringer i lov om hjemmeværnet.

Udvalget angående forslag til lov om salg af indenlandsk frugt og indenlandske gartneriprodukter ved frivillig offentlig auktion har afgivet betænkning over nævnte lovforslag. Eksemplarer vil blive omdelt.

Det er meddelt mig, at udvalget angående forslag til lov om ændringer i lov om det kommunale skolevæsens styrelse og tilsyn ønsker at afgive mundtlig indstilling ved nævnte lovforslags tredje behandling.

Medlem af folketinget Poul Møller har meddelt mig, at han ønsker til finansministeren at stille følgende spørgsmål:

„Agter ministeren — og i bekræftende fald hvornår — at fremsætte det af hans forgænger over for folketinget bebudede forslag om revision af beskattningen for kooperative virksomheder?“

Spørgsmålet vil blive optaget på dagsordenen for tingets førstkommande spørgetid.

Det er meddelt mig, at det ærede medlem hr. *H. C. Toft*, der er valgt til medlem af Nordisk Råd med *Weikop* som stedfortræder, har ønsket at udtræde som medlem af rådet. Til nyt medlem har vedkommende gruppe herefter udpeget *Poul Møller* med stedfortræder *H. C. Toft*.

Jeg udbeder mig tingets samtykke til at lade de nævnte valg foretage i indeværende møde. Dersom ingen gør indsigelse, betragter jeg samtykket som givet. (Ophold). Det er givet.

De pågældende er herefter valgt.